

УДК 316.4

Павлюк Т.І.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та міжнародних відносин
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

Демченко О.П.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

Pavlyuk Tetiana

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Vinnytsia Trade and Economic Institute
Kyiv National Trade and Economics University*

Demchenko Oksana

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Vinnytsia Trade and Economic Institute
Kyiv National Trade and Economics University*

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ – СКЛАДОВА ЧАСТИНА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

SOCIAL PROTECTION – COMPOSITION PART OF SOCIAL POLICY

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто теоретичні та практичні проблеми забезпечення соціального захисту населення. Обґрунтовано, що реформування системи соціального захисту повинне здійснюватися на основі першочергового визначення основних понять та їх наукового обґрунтування. Розглянуто та проаналізовано різні спроби науковців щодо визначення сутності понять «соціальний захист» та «соціальне забезпечення», а також різноманітні підходи до розгляду питання співвідношення цих категорій. Діяльність щодо соціального захисту населення є обов'язковим складником будь-якої сучасної держави, тим більше держав, які визнали себе соціальними. У цілому соціально-захисна діяльність охоплює сферу матеріального забезпечення і надання соціальних послуг непрацездатним особам. Зазначається, що соціальний захист можна розглядати у вузькому та широкому розумінні. Визначено єдність трьох головних складників соціальної політики.

Ключові слова: соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальне страхування, соціальна політика, соціальні ризики, прожитковий мінімум, життєвий рівень, соціальні послуги.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены теоретические и практические проблемы обеспечения социальной защиты населения. Обосновано, что реформирование системы социальной защиты должно осуществляться на основе определения основных понятий и их научного обоснования. Рассмотрены и проанализированы различные попытки ученых определить сущность понятий «социальная защита» и «социальное обеспечение», а также различные подходы к рассмотрению вопроса соотношения данных категорий. Деятельность по социальной защите населения является обязательной составляющей любого современного государства, тем более государств, признавших себя социальными. В целом социально-защитная деятельность охватывает сферу материального обеспечения и предоставления социальных услуг нетрудоспособным лицам. Отмечено, что социальную защиту можно рассматривать в узком и широком смыслах. Определено единство трех главных составляющих социальной политики.

Ключевые слова: социальная защита, социальное обеспечение, социальное страхование, социальная политика, социальные риски, прожиточный минимум, жизненный уровень, социальные услуги.

ANNOTATION

The article deals with theoretical and practical problems of providing social protection of the population. The authors solve a large range of issues of theoretical and methodological nature. It is substantiated that the reform of the system of social protection should be carried out on the basis of the primary definition of the basic concepts and their scientific substantiation. Different attempts of scientists to the essence of the concepts of "social protection" and "social security" are considered and analyzed, as well as various approaches to considering the issue of the correlation of these categories. At all stages of the historical development of society, social protection was an indicator of the civil status of the state. Its effective organization is a guarantor of the stability of society. Social protection has always occupied and occupies one of the key places in the life of society, the state, as well as an individual. Activities on social protection of the population are an integral part of any modern state, the more so the states that have recognized themselves as social. In the general social-protective activity covers the sphere of material support and provision of social services to the disabled. It is noted that social protection can be considered in a narrow and broad sense. The system of social protection combines the following elements: social security, social assistance for certain categories of the population, social insurance. It is determined that in today's conditions, on the one hand, the organization of social protection has more opportunities than before, and on the other – this activity is constantly complicated, especially because of the old thinking left by our employees from the command-administrative system. Taking into account the protection of citizens, it must be borne in mind that any social action must be guided by the interests of not only state-building, as required by the modern political moment, but the interests of man, as required by common sense. In the course of our research, we have identified that social protection is a multi-level system of economic, social and legal relations for managing social risks of society in order to eliminate their undesirable consequences and ensure an adequate standard of living.

Key words: social protection, social security, social insurance, social policy, social risks, living wage, living standards, social services.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими наукови-

ми чи практичними завданнями. Здобуття Україною незалежності, проголошення її соціальною, правовою державою, перехід від командно-адміністративної системи планування економіки до ринкової зумовили реформування всіх сфер життя нашої країни, є тому числі соціальною. Соціально-економічний розвиток суспільства, негативна демографічна ситуація, що спостерігається в багатьох країнах світу, стали передумовами того, що соціальне забезпечення нині є невід'ємним складником державної соціальної політики. Соціальний захист завжди займав і займає одне з ключових місць у житті суспільства, держави, а також окремої людини. Сьогодні система соціального захисту населення є неодмінним атрибутом соціальної політики держави. Соціальний захист виступає однією зі складових частин соціальної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Теоретичним та практичним проблемам забезпечення соціального захисту населення й окремих категорій працівників присвячено праці українських та російських учених: В.С. Андрєєва, Є.І. Астрахана, А.Н. Єгорова, О.Є. Мацкульської, Н.Б. Болотіної, П.Д. Пилипенка, В.Я. Бурака, С.М. Синчука, І.М. Сироти, Б.І. Сташківа, С.М. Прилипка, О.Я. Лапки, І.С. Ярошенко, О.Г. Чутчевої, Т.З. Гарасиміва, Л.Б. Баранника, С.О. Устинова, О.П. Сайнецького та ін.

Незважаючи на значну кількість робіт у сфері соціального захисту, питання теоретичного і методологічного характеру залишаються ще недостатньо дослідженими.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). На нашу думку, реформування системи соціального захисту повинне здійснюватися на основі першочергово визначення основних понять та їх наукового обґрунтування. Переосмислення сутності соціального захисту населення відповідно до нових завдань, які покликана вирішувати ця система, та механізмів здійснення соціального захисту населення має бути адекватним трансформаційним перетворенням у суспільстві.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На всіх етапах історичного розвитку суспільства соціальний захист був індикатором громадянської позиції держави. Його ефективна організація є гарантом стабільності суспільства. Україна – соціальна держава. З усіх функцій держави чи не найважливішою є захисна, особливо сьогодні. У наш час, час природних катаклізмів, політичних баталій та економічних криз ця функція набуває чи не найбільшої значущості.

Нині Україна переживає період свого становлення як демократичної та правової держави, закладається фундамент розбудови соціальної держави. Соціальна держава має створювати умови для забезпечення громадян роботою, перерозподіляти доходи через державний бюджет, забезпечувати людям прожитковий мінімум, сприяти

збільшенню числа дрібних і середніх власників, охороняти найману працю, піклуватися про освіту, культуру, сім'ю, охорону здоров'я, поліпшувати соціальне забезпечення тощо. Конституцією визначено, що найвищою соціальною цінністю в Україні є людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека; права та свободи людини, їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, яка відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження та забезпечення прав і свобод людини є основним обов'язком держави. Отже, держава зобов'язує себе здійснювати функцію соціального захисту громадян. Соціальна функція різноманітна за змістом і об'ємна за охопленням діяльності. Основне її призначення – усунути або пом'якшити можливу соціальну напруженість у суспільстві, вирівняти соціальний стан людей, розвивати охорону здоров'я, освіту, культуру. У цьому чітко простежується мета держави – забезпечити людині гідне існування, вільний розвиток особистості, захист сім'ї, соціальну справедливість і соціальну захищеність.

У процесі глибокої реформи фундаментальних економічних, політичних та духовних основ суспільства все частіше почали проявлятися кризові явища, які охопили все наше суспільство. Зрозумівши це, Україна стала на шлях побудови свого національного права. Юридичні та організаційні засади, на основі яких вона функціонувала протягом останніх років, вступили у серйозні протиріччя з новими соціально-політичними реаліями: з одного боку, зростає усвідомлення людьми своїх невід'ємних прав людини і громадянина, сфера яких виявилася куди ширшою, ніж уважали, а з іншого – загострення соціальної напруги.

У складні часи, які переживає сьогодні наша країна, головним пріоритетом державної соціальної політики має стати намагання зробити якомога більше для того, щоб кожен, хто потребує допомоги, відчув увагу та підтримку з боку держави. До ключових питань, що постають перед більшістю країн як у довгостроковій, так і в короткостроковій перспективі, належить побудова ефективної системи соціального захисту населення, здатної вирішувати нагальні й перманентні соціальні проблеми.

В Україні довгий час основною категорією в соціальній сфері було «соціальне забезпечення». Лише на початку 90-х років минулого століття в умовах переходу до соціально орієнтованої економіки та наближення до міжнародних стандартів у правовому полі українського законодавства стали використовувати термін «соціальний захист», оскільки система соціального забезпечення вже не відповідала завданням, які стоять перед соціальною державою, яка повинна, виконуючи свою головну функцію, забезпечити достойний життєвий рівень кожної людини і громадянина.

Термін «соціальний захист» уперше було використано ще в 1935 р. в «Законі про соціальний захист США», який законодавчо закріпив

новий для цієї країни інститут обов'язкового страхування на випадок старості, смерті, інвалідності та безробіття [3, с. 9], а згодом цей термін став застосовуватися в більшості країн світу та Міжнародною організацією праці.

За радянських часів дослідження питань соціального захисту населення було мало розгорнутим. Проте значний внесок у розроблення зазначеної проблематики здійснив В.С. Андреев, який, зокрема, дав правове визначення поняттю «соціальне забезпечення» як сукупності певних соціально-економічних заходів, пов'язаних із забезпеченням матері й дитини, громадян у старості та за непрацездатності, з медичним лікуванням і обслуговуванням як важливим засобом профілактики та відновлення працездатності [2, с. 30–34].

Соціальний захист населення розглядають із різних позицій. По-перше, як політику держави, спрямовану на забезпечення соціальних, економічних, політичних та інших прав і гарантій людини. На думку Н. Борецької, «соціальний захист – це система соціальних та економічних прав та гарантій, що закріплюються державою і реалізуються її соціальною політикою на основі механізмів забезпечення життєвого рівня, достатнього для відтворення та розвитку особистості на всіх етапах життєдіяльності людини» [5, с. 84]. Це визначення враховує гарантовані державою соціальні та економічні права та вказує мету цих гарантій – забезпечення достатнього життєвого рівня для розвитку особистості. М.Ю. Денисов визначає соціальний захист як політику держави щодо забезпечення конституційних прав і мінімальних гарантій людині незалежно від її місця проживання, національності, статі і віку [6, с. 67]. Подібною є думка С.О. Устинова, який говорить, що соціальний захист – це діяльність соціально орієнтованої держави, яка здійснюється через комплекс організаційно-правових та соціально-економічних заходів, метою яких є: по-перше, створення для непрацездатних належних умов для забезпечення своїх соціально-економічних та духовних потреб; по-друге, гарантоване забезпечення громадянам, які потребують соціальної допомоги, рівня життя не нижче від прожиткового мінімуму [9, с. 90–95.] Так, С. Сіденко вважає, що «соціальний захист можна визначити як сукупність законодавчо закріплених економічних, правових і соціальних гарантій, які надає суспільство кожному своєму члену в разі безробіття, втрати або різкого скорочення доходів, хвороби, народження дитини, виробничої травми, інвалідності, старості тощо» [8, с. 27].

По-друге, соціальний захист трактують як систему управління соціальними ризиками з метою підтримки встановлених суспільством соціальних стандартів життя для кожної людини. Так, на думку Ю. Шклярського, соціальний захист населення – це «сукупність усіх форм, які застосовує суспільство для забезпечення захисту від ризиків захворювань, старості, для гарантування у разі зменшення або втрати доходу» [10, с. 33–34]. О. Сергієнко вважає, що соціальний захист – це «реалізація права на

забезпечення в разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від людини причин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законодавством» [7, с. 31–35.] Основним суб'єктом, що створює, регулює систему соціального захисту, є держава, тому, на нашу думку, найбільш точним із позицій соціальної політики й економіки є визначення, запропоноване Н. Борецькою: «Соціальний захист – це система соціальних та економічних прав та гарантій, що закріплюються державою і реалізуються її соціальною політикою на основі механізмів забезпечення життєвого рівня, достатнього для відтворення і розвитку особистості на всіх етапах життєдіяльності людини».

У публікаціях останніх років можна знайти різні спроби науковців розкрити сутність поняття «соціальний захист» та «соціальне забезпечення», а також різноманітні підходи до розгляду питання співвідношення даних категорій. По суті, досліджувані категорії, за визначенням автора, є схожими, а саме поняття «соціального захисту» не містить повного формулювання, оскільки йдеться лише про матеріальне забезпечення, при цьому зовсім не вказується на забезпечення інших соціальних прав людини і громадянина. Своєю чергою, І.М. Сирота зазначає, що використання терміна «соціальний захист» у Конституції України не применшує значення терміна «соціальне забезпечення», оскільки вважає ці обидва терміни синонімами. Термін «соціальне забезпечення», на думку науковця, є складником поняття «соціальний захист», хоча при цьому зазначає, що не буде помилкою до законодавчого визначення вищезазначених термінів використовувати ці терміни як синоніми [9, с. 94].

Діяльність щодо соціального захисту населення є обов'язковим складником будь-якої сучасної держави, тим більше держав, які визнали себе соціальними. У цілому соціально-захисна діяльність охоплює сферу матеріального забезпечення і надання соціальних послуг непрацездатним особам.

Соціальний захист можна розглядати у вузькому та широкому розумінні. Соціальний захист у вузькому розумінні включає гарантії з охорони праці, здоров'я і навколишнього середовища, мінімальної оплати праці та інші заходи, необхідні для нормальної життєдіяльності людини.

Соціальний захист у широкому розумінні – взагалі діяльність держави, спрямована на забезпечення людини матеріальними благами, процесу розвитку повноцінної особистості, нейтралізацію негативних факторів, що впливають на людину, створення умов для самовизначення і ствердження у житті [4, с. 36].

Поняття соціального захисту населення досить широке і стосується, вірніше сказати, охоплює всі верстви населення тією чи іншою мірою. Це, з одного боку, дає дуже великий обсяг емпіричного матеріалу, а з іншого – ускладнює аналіз даної сфери людської діяльності. Формування чинної системи соціального захисту пов'язане із набуттям

Україною незалежності і переходом від командно-адміністративної економічної системи до ринкової.

Поняття «соціальний захист» прийшло на зміну поняттю «соціальне забезпечення», яким у радянський період історії позначали сукупність державних заходів, пов'язаних із забезпеченням громадян у старості та в разі непрацездатності, з піклуванням про дітей, із медичним обслуговуванням та лікуванням. Фінансувалося соціальне забезпечення із суспільних фондів споживання, через які забезпечувалися безоплатна освіта, допомоги, пенсії, стипендії студентам, оплата щорічних відпусток, оплата путівок у санаторії та будинки відпочинку, безоплатна медична допомога, утримання дітей у дошкільних закладах та низка інших виплат та пільг. Поняття «соціальне забезпечення», сформоване у радянський період, мало чіткі ознаки цього періоду. Соціальне забезпечення віддзеркалило ідеологію державного патерналізму та всеосяжного піклування.

Починаючи з 1991 р. Україна як незалежна держава починає формувати власну законодавчу базу соціального захисту. У цей період держава, прагнучи захистити населення від бідності, ухвалює низку законів, які жодним чином не враховують економічні реалії та виглядають навіть більш щедрими порівняно з тими, що існували раніше. Проте забезпечення їх виконання в умовах економічної кризи стає все більш проблематичним. Це стосується, зокрема, законів України «Про пенсійне забезпечення», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» (1993 р.), «Про статус та соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (1991 р.), законодавчого встановлення пільг за професійною ознакою працівникам окремих сфер: суддям, прокурорам, військовослужбовцям, народним депутатам тощо (1992–1994 рр.). Найбільш значними подіями у процесі формування нової системи соціального захисту (відповідно до ринкових економічних умов) були: прийняття програм житлових субсидій (1996 р.), допомоги малозабезпеченим сім'ям (2000 р.), а також формування системи державного соціального страхування. Програма житлових субсидій стала першою соціальною програмою, розробленою на засадах адресності, тобто з використанням механізму перевірки доходів (матеріального становища) домогосподарства-претендента. Програма спрямована на допомогу населенню щодо оплати житлово-комунальних послуг та палива в умовах значного зростання тарифів. Основним результатом програми було зупинення зростання заборгованості населення по оплаті житлово-комунальних послуг. Закон про прожитковий мінімум (основний державний соціальний стандарт) прийнято в 1999 р. Згідно з ним, прожитковий мінімум застосовується для встановлення розмірів мінімальної заробітної плати та мінімальної пенсії за віком, визначення розмірів соціальної допомоги, допомоги сім'ям із дітьми, допомоги по безробіттю, а також стипендій та інших соціальних виплат виходячи з вимог Консти-

туції України. Але доволі тривалий час мінімальна заробітна плата, мінімальна пенсія та більшість соціальних виплат були нижче за прожитковий мінімум. У 2000 р. ухвалено Закон про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям. Згідно з його положеннями, впроваджено другу адресну програму (після програми житлових субсидій), надання підтримки за якою залежить від доходу сім'ї та передбачає його перевірку. У Законі зазначено, що він «спрямований на реалізацію конституційних гарантій права громадян на соціальний захист – забезпечення рівня життя не нижчого від прожиткового мінімуму» [11, с. 71–111].

Сьогодні основною метою соціального захисту є забезпечення виживання соціально незахищених верств населення та першочерговий захист окремих категорій громадян (військовослужбовців, вимушених переселенців, постраждалих та ін.). Як перспективну необхідно розглядати мету, що відповідає ст. 46 Конституції України, згідно з якою громадяни мають право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом [1]. Реформування системи соціального захисту визначено в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» й є одним із першочергових пріоритетів за вектором відповідальності. Не підлягає сумніву необхідність удосконалення моделі соціального захисту в системі пріоритетів державної соціальної політики для всіх груп населення. До системи соціального захисту слід віднести також соціальні нормативи – гарантовані державою мінімальні рівні винагороди за працю, стипендіального та соціального забезпечення. Існує єдність трьох головних складників соціальної політики:

1) соціальна допомога, що гарантує громадянам, які опинилися за межами бідності і неспроможні через різні причини забезпечити собі життєвий мінімум, можливість психофізичного виживання в кризових соціально-економічних умовах;

2) соціальне забезпечення, що гарантує нормальний рівень існування людини і відшкодування втрат регулярного прибутку, компенсації додаткових утрат у зв'язку з інфляційними процесами, упередження причин, що призводять до втрати регулярного прибутку внаслідок припинення виробництва тощо;

3) соціальні послуги, що забезпечують високий рівень трудової активності, участі в громадському житті (програми професійної перекваліфікації, створення додаткових робочих місць та ін.). Такий підхід передбачає зміну соціальних функцій держави. З одного боку, вона повинна створювати умови для того, щоб населення було спроможне власними силами вирішувати більшість соціальних проблем, з іншого – необхідно надавати певну допомогу громадянам та їх родинам, якщо вони не можуть власними силами з різних причин (хвороби, інвалідності, похилого віку тощо) підтримувати необхідний мінімальний життєвий рівень.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У нинішніх умовах, з одного боку, організація соціально-го захисту має більші можливості, ніж раніше, а з іншого – ця діяльність повсякчасно ускладнюється, особливо через старе мислення, яке залишилося у наших службовців від командно-адміністративної системи. Беручи під захист громадян, треба мати на увазі, що будь-яка соціальна акція повинна керуватися інтересами не лише державотворення, як цього вимагає сучасний політичний момент, а й інтересами людини, як цього вимагає здоровий глузд. Отже, соціальний захист – це багаторівнева система економічних, соціальних та правових відносин з управління соціальними ризиками суспільства для ліквідації їх небажаних наслідків та забезпечення належного рівня життя. Система соціального захисту об'єднує такі елементи: соціальне забезпечення, соціальну допомогу окремим категоріям населення, соціальне страхування.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Указ «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» URL : <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html> (дата звернення: 15.03.2019).
2. Андреев В.С. Правовые проблемы социального обеспечения в СССР *Советское государство и право*. 1967. № 2. С. 30–34.
3. Баранник Л.Б. Соціальний захист громадян : навчальний посібник. Дніпропетровськ : Дніпропетровська державна фінансова академія, 2010. 276 с.
4. Болотіна Н. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять *Право України*. 2000. № 4. С. 36.
5. Борецька Н.П. Регіональні аспекти соціального захисту населення. *Регіональна економіка*. 2000. № 3. С. 83–88.
6. Денисов М.Ю. Социально-экономические преобразования пенсионной системы в России : монография ; РГЭА. Ростов-на-Дону, 2000. 246 с.
7. Сергієнко О. Соціальна політика в сучасному світі та в Україні. *Україна: аспекти праці*. 2002. № 1. С. 31–35.
8. Сіденко С.В. Глобалізація економіки: соціальні наслідки і проблеми. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2004. № 1 (25). С. 10.
9. Устинов С.О. Співвідношення термінів «соціальний захист» та «соціальне забезпечення» в законодавстві України. *Юридична наука і практика*. 2011. № 2. С. 90–95.
10. Шклярський Ю. Соціальний захист в економічній структурі суспільства. *Соціальний захист*. 1998. № 8. С. 33–40.

11. Эспинг-Андерсен Г. Создание социал-демократического государства благосостояния Создавая социальную демократию. Сто лет Социал-демократической рабочей партии Швеции. Москва : Весь мир, 2001. С. 71–111.

REFERENCES:

1. Ukaz «Pro Strategiyu stalogo rozvitku "Ukraina-2020"» [On the Strategy of Sustainable Development "Ukraine-2020"] URL : <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html> (data zvernennya: 15.03.2019).
2. Andreev V.S. (1967) Pravovye problemy sotsial'nogo obespecheniya v SSSR [Legal problems of social security in the USSR]. *Sovetskoe gosudarstvo i pravo*, no. 2, pp. 30–34.
3. Barannik L.B. (2010) Sotsial'niy zakhist gromadyan: navch. posib [Social Protection of Citizens: Teach. Manual]. Dnipropetrovs'k: Dnipropetrovs'ka derzhavna finansova akademiya. (in Ukrainian).
4. Bolotina H. (2000) Pravo lyudini na sotsial'ne zabezpechennya v Ukraini: problema terminiv i ponyat' [The right of man to social security in Ukraine: the problem of terms and concepts]. *Pravo Ukraini*, no. 4, pp. 36.
5. Borets'ka N.P. (2000) Regional'ni aspekti sotsial'nogo zakhistu naseleण्या [Regional aspects of social protection of the population]. *Regional'na ekonomika*, no. 3, pp. 83–88.
6. Denisov M.Yu. (2000) Sotsial'no-ekonomicheskie preobrazovaniya pensionnoy sistemy v Rossii: monografiya. [Socio-economic transformations of the pension system in Russia]. Rostov n/D: RGEA. (in Russian).
7. Sergienko O. (2002) Sotsial'na politika v suchasnomu sviti ta v Ukraini. [Social policy in the modern world and in Ukraine]. *Ukraina: aspekti pratsi*, no. 1, pp. 31–35.
8. Sidenko S.V. (2004) Globalizatsiya ekonomiki: sotsial'ni naslidki i problemi. [Globalization of the economy: social consequences and problems]. *Visnik Akademii pratsi i sotsial'nikh vidnosin Federatsii profspilok Ukraini*, no. 1 (25), pp. 10.
9. Ustinov S.O. (2011) Spivvidnoshennya terminiv «sotsial'niy zakhist» ta «sotsial'ne zabezpechennya» v zakonodavstvi Ukraini. [The Ratio of the terms "social protection" and "social security" in the legislation of Ukraine]. *Yuridichna nauka i praktika*, no. 2, pp. 90–95.
10. Shklyars'kiy Yu. (1998) Sotsial'niy zakhist v ekonomichniy strukturi suspil'stva [Social protection in the economic structure of society.]. *Sotsial'niy zakhist*, no. 8, pp. 33–40.
11. Esping-Andersen G. (2001) Sozdanie sotsial-demokraticheskogo gosudarstva blagosostoyaniya Sozdavaya sotsial'nuyu demokratiyu. Sto let Sotsial-demokraticheskoy rabochey partii Shvetsii. [Creating a Social-Democratic State of Welfare Creating Social Democracy. One hundred years of the Social Democratic Workers' Party of Sweden.] Moscow : Ves' mir (in Russian).